

СТАНОВИЩЕ
НА МИНИСТЪРА НА ПРАВОСЪДИЕТО ПО КОНСТИТУЦИОННО
ДЕЛО No 13/96г.

ОТНОСНО ИСКАНЕ ЗА ТЪЛКУВАНЕ НА чл. 93, ал. 2 ОТ
КОНСТИТУЦИЯТА НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

УВАЖАЕМИ ГОСПОДА КОНСТИТУЦИОННИ СЪДИИ,

Във връзка с правомощието Ви по чл. 149, ал.1, т.1, от Конституцията група народни представители от 37-о Народно събрание са поискали да дадете задължително тълкуване на разпоредбата на чл.93, ал.2, от Конституцията, а именно: **КОГА ЕДНО ЛИЦЕ Е БЪЛГАРСКИ ГРАЖДаниН ПО РОЖДЕНИЕ И ВЪЗ ОСНОВА НА КОЙ ЗАКОН СЛЕДВА ДА СЕ ПРЕЦЕНЯВА ТОВА.**

С определение от 09.07.1996 год. по КД No 13/1996 год. Конституционният съд е допуснал за разглеждане по същество искането на 54-мата народни представители и е конституирал като заинтересувана страна министъра на правосъдието.

По повод искането за тълкуване на разпоредбата на чл.93, ал. 2 от Конституцията на Република България изразявам следното становище:

I. По първата част от въпроса - кога едно лице е български гражданин по рождение.

При тълкуването е задължително да се спазват общите правила за него - систематически, логически, граматически, исторически. А основното, което следва да се съблюдава при тълкуването на конституционна норма е принципа на единството на акта - *всеобщо признат първостепенен принцип* при тълкуване на конституционни разпоредби. Този вид тълкуване цели разкриването не толкова на субективните намерения на законодателя, колкото - на обективното съдържание на нормата.

Изходните предпоставки за такова тълкуване са следните:

1. Всепризнат принцип е **суверенното право** на всяка държава да определя съгласно собствения си закон кои лица са нейни граждани (чл. 1 от Хагската конвенция по някои въпроси, свързани с конфликта на законодателствата по въпросите за гражданството -

1930 год.). Това нейно право включва както първичното уреждане на този статут, така и неговото преуреждане спрямо заварените случаи.

Основни изисквания при упражняването на това право са предвидени в Проекта на Съвета на Европа за Конвенция по гражданството. Те са:

- Недопускане на дискриминация и различно третиране на отделните граждани - чл. 14 от Конвенцията за защита на човешките права и основните свободи;

- Задължението за всяка страна да предвиди в своето вътрешно законодателство възможност за придобиване на гражданство *ex lege* на децата, един от родителите на които притежава по време на раждането им гражданството на страната, както и на лицата без гражданство, намиращи се на територията на страната (чл. 6, т. 1 от Проекта).

Този подход е утвърдил разбирането, че гражданството се придобива по два начина - по право (*ex lege*) и по натурализация. Гражданството по право е гражданство по рождение и се определя по водещия принцип на произхода, на кръвта (*jus sanguinis*) и субсидиарния - по месторождението, на територията (*jus soli*).

2. Конкретното искане налага чл. 93, ал. 2 да се тълкува систематически и логически и с оглед единството на Конституцията във връзка с чл. 25. Именно чл. 25 урежда института на българското гражданство като основно право и задължение на гражданите, а чл. 93, ал. 2 поставя като условие за избора на президент един от елементите на този институт - гражданството по рождение. Гражданството по рождение е един от способите за придобиване и на българско гражданство. Гражданство по рождение е родово понятие, а неговите видове са два: гражданство по произход и гражданство по месторождение. В този смисъл разпоредбата на чл. 25, ал. 1 от Конституцията не поражда никаква неяснота. Тя прогласява, че "български гражданин е всеки, на когото поне единият родител е български гражданин или който е роден на територията на Република България, ако не придобива друго гражданство по произход."

Тази конституционна норма, както и чл. 6 от сега действащия Закон за българското гражданство, не пораждат и съмнение, че български гражданин е:

а). Всеки, на когото поне единият родител е български гражданин;

б). Всеки роден на територията на Република България, ако не придобива друго гражданство по произход.

Разпоредбата намира приложение по отношение на всяко лице български гражданин, а не само с оглед изискването за избиране на президент.

Третият се двета принципа на правото на българското гражданство:

- правото на кръвта, което означава, че лицето придобива гражданството на родителя, чиято кръв носи;

- принципа на земята, което означава, че лицето придобива гражданството на страната, на чиято територия е родено.

Във всички случаи българското гражданство по рождение се придобива по право.

II. По втората част от въпроса - въз основа на кой закон следва да се преценява българското гражданство по рождение на едно лице:

1. Искането в тази му част е недопустимо и на основание чл. 26 от ПОДКС следва да бъде отклонено, независимо, че с определението от 09.07.1996 год. е допуснато за разглеждане. КС е длъжен да се произнесе по допустимостта на искането във всяка фаза на конституционния процес (чл. 25, ал. 2).

Недопустимостта се обуславя от липсата на компетентност на КС по чл. 149 от Конституцията. При определени условия КС може да дава задължителни тълкувания само на конституционни текстове, а не на закони (чл. 149, ал. 1, т. 1). В конкретния случай се иска да се прецени действието на закон към определени факти, а не тълкуване на конституционна норма. Също така в компетенциите на КС е произнасянето по противоконституционността на законите и другите актове на НС (чл. 149, ал. 1, т. 2). Групата народни представители не атакува определен Закон за българското гражданство с твърдението, че той е противоконституционен. По същество се иска предварително произнасяне на КС по чл. 149, ал. 1, т. 6 от Конституцията и чл. 12, т. 6 от ЗКС, което е недопустимо.

2. Ако се приеме за разглеждане направеното искане, изразявам следното становище по същество:

Новата Конституция преуреди всички въпроси, свързани с българското гражданство и предложи едно универсално решение поради действието на различни режими в нашата история.

От създаването на най-новата българска държава основният приложим способ за придобиване на българско гражданство е бил този на гражданството по произход. Това се е обусловило от обстоятелството, че България не е имала собствена територия преди и е идентифицирала населението си само въз основа на българския му произход. Този способ е намерил нормативна уредба още в първите закони за българското поданство в България - от 1880, 1903, 1940г. Българското гражданство по рождение е развито и в последващите закони за българското гражданство от 1948 и 1968г., респективно в техните изменения и допълнения, в съответствие с тогавашната обществено-политическа обстановка и международните споразумения, по които България е била страна (например конвенциите за избягване на двойното гражданство със СССР и други страни).

Конституцията от 1991г. уреди гражданството като основно право и задължение на гражданите в духа на съвременните европейски разбирания за това. А именно - гражданството като правна връзка между личност и държава, която не е свързана с етническият произход на лицето. Тази правна връзка съставлява правно състояние, което се урежда от основния закон всеобхватно по отношение на всички заварени случаи. Това е така защото Конституцията регламентира основни права и задължения на гражданите, които имат универсален характер и най-вече, защото тя е върховен юридически акт с неограничена правна задължителност. Всички демократични конституции имат това свойство. Член 25 регламентира основно право, което не е ограничено нито от момента на раждането, нито от момента на влизане в сила на Конституцията. Конституцията позитивира основните естествени права на човека, като дава законна сила на едно естествено състояние. Конституционният принцип действа, докато действа Конституцията, и то по отношение на всички.

При това положение всички действащи преди това закони не са приложими. Самият текст на чл. 25 налага недвусмислено този извод. В петте алинеи на текста са изведени принципите на българското гражданство, а в ал. 6 се предвижда, че "условията и редът за придобиване, запазване и загубване на българското

гражданство се определят със закон." Тоест, принципите са конституционно закрепени, а предмет на законово уреждане могат да бъдат само условията и реда на тяхното прилагане.

Член 93, ал.2, съдържа конституционното изискване за президент да може да бъде избран български гражданин по рождение. След като Конституцията поставя това изискване, тя отговаря и на въпроса кой е български гражданин по рождение и го прави именно чрез универсалната норма на чл. 25, ал.1.

3. Трябва да се отчитат и последиците от несъобразяването с това универсално действие на чл. 25 от Конституцията.

Правно недопустимо е преценката за това дали едно лице е български гражданин по рождение да се прави въз основа на закон действувал по време на раждането му. Такъв опит да се приведе действащата конституционна разпоредба в съответствие с отменени закони, които още повече, ѝ противоречат, ще бъде лишен от логика и ще доведе до множество юридически абсурди.

Нещо повече, такова едно тълкуване неминуемо би довело до нарушаване на основното начало на Конституцията, прогласено от чл. 6, а именно - равноправието на хората. То би разделило българските граждани на няколко категории в зависимост от това при действието на кой от законите за гражданството (поданството) са родени с всички произтичащи от това политически и правни последици.

Така например:

- чл. 25, ал. 3 постановява, че "български гражданин по рождение не може да бъде лишен от българско гражданство". Ако се възприеме тезата, че гражданството по рождение се определя по закона действал по време на раждането, то всички български граждани, на които единият родител е български гражданин и са родени в чужбина преди изменението на чл. 6 от Закона за българското гражданство през 1989 година, ще могат да бъдат лишени от българско гражданство;

- Редица български граждани по рождение по силата на чл.25 от Конституцията, са придобили права на собственост по ЗВСОНИ, ЗСПЗЗ и др. или по облигационни правоотношения и едно друго решение би довело до нищожност на придобивните способности и множество съдебни дела. Това се обуславя от разпоредбата на чл.22, ал.1 от Конституцията;

- Ще доведе и до третиране на редица български граждани от смесени бракове като такива извън хипотезата на чл.25, ал. 1, изр. 1-во - т.е. не по рождение. Тези лица са придобили чуждо гражданство при действието на закони, недопускащи повече от едно гражданство и на двустранни Конвенции, денонсирани след 1989 год.

Могат да се посочат и редица други хипотези.

МИНИСТЪР
НА ПРАВОСЪДИЕТО:

/МЛ. ЧЕРВЕНЯКОВ/